

Adret, Solomon ben Abraham

חידושי הרשב"א

מסכת ברכות

לרבינו שלמה בן אברהם בן אדרת

יר"ל על פי כתב יד ודפוס ראשון

בצירוף הערות והארות

ציונים ומראה מקומות

מ א ת

נפתלי מנחם קרביץ

הוצאת מכון אור ירושלים

[כג, א] אלא דכ"ע שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש והכא בדלא שהה קא מיפליגי מר סבר גברא דחויא הוא. כלומר מה שהתפלל קודם שתיתת המים בדחוי היה, שלא היה לו להתפלל כיון שהיה מרגיש שצריך לנקבו עד שלא יכול להעמיד על עצמו. ומר סבר מה שהתפלל מיהא קודם לכן גברא חויא הוא¹. ובתוספות פירשו גברא דחויא בשעת שתיתת המים, וגברא חויא הוא אפילו באותה שעה, דלא אסרה תורה אלא כנגד העמוד, אלא רבנן הוא דאתמור כדי שלא להתפלל בשעה שהמים שותתין².

ופסק גאון ורבי אלפסי ז"ל כמ"ד גברא חויא, ואם לא שהה כדי לגמור את כולה (חוזר לראש הא בדשהה לכ"ע) חוזר למקום שפסק, ואם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ואפילו בגברא חויא גמי, מדאמרינן לא דכ"ע שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, דאלמא הכין הלכתא ואפילו בגברא חויא, אבל בשאר מילי כגון ק"ש והלל ומגילה אפילו שהה כדי לגמור את כולה אינו חוזר לראש. והא דאמרינן לקמן [כד, ב] בדר' אבהו דהוה אויל בתריה דר' יוחנן והוי קרא ק"ש וכי מטי מבואות המטונפות אשתיק, וא"ל ר"י אם שהית כדי לגמור את כולה חוזר לראש, ההיא משום דמבואות המטונפות לא חזו

א"נ בבית במקום שאין דרכן בכך אין זה פושע ואין תפלתו תועבה, וכדאמרינן לקמן בפרקין [כת, א] א"ר יהודה ספק צואה בבית אסור, ספק מי רגלים בבית מותר³, וכ"ש לאיכא דאמרי ספק צואה בבית מותר, באשפה אסור, ספק מי רגלים אפילו באשפה מותר. וכל מקום שאמרו מותר אינו נקרא חוטא וכל שלא חטא תפלתו תפלה, מדאמרינן הכא אמר רבא הואיל וחטא אע"פ שהתפלל תפלתו תועבה, אלמא טעמא דחטא הא לא חטא תפלתו תפלה⁴, כן נראה לי. אח"כ מצאתי בתוס' שלא אמרו אלא במקום שיש להסתפק אם הוא טיט או צואה, הא לאו הכי לא⁵.

76 היה עומד בתפלה ומים שותתין לו על ברכיו פוסק וממתין עד שיכלו המים וחוזר. מסתברא לי דא"צ להרחיק ממקום המים כלל מדלא קתני ומרחיק עד שיורקם לאחרי ד' אמות כדקתני בראה צואה כנגדו⁶. וטעמא דמלתא משום דבצואה בעינן מחנך קדוש, אבל מי רגלים אינו אסור דאורייתא אלא כנגד עמוד, ומדכתיב [דברים כג, טו] ולא יראה בך ערות דבר וכדאיתא לקמן [כת, א], והלכך אם לא התחיל מרחיק מדרבנן, אבל בעומד בתפלה לא. ועוד נראה שאפילו בא לפסוק ולרחוק אסור⁷.

או צואה] ודבריו צ"ת. 8 ובתרי" כתב דמרחיק ד' אמות, וכן כתב משמו בת' רמ"א סימן לח. [ובב"י סימן ע"ח כתב דדעת תר"י דאין צריכין להרחיק, וצ"ע], וכ"כ בהג"מ פ"ד מתפלה, וע"ש בב"י ושו"ע ס' עח, ודברי המודות אות עד. 9 וכ"כ בתשובה ס' קלא. ועיין פרי"ח ס' צ ס"ק כז. [כג, א] 1 אפשר לומר דחולקים בהא דאמרו שם הנצרך לנקבו וכו', אי מיירי רק בגדולים או גם בקטנים עיין מאירי שכתב דלא קאי על קטנים [וראה או"ז ס' קלא בשם הר"ח], וע"ע מג"א ריש ס' צב ומגן גבורים ומאמר מרדכי שם. ולכא' אי פסקינן גברא חויא צ"ל דלא קאי אקטנים, אולם בתשובה הג"ל כתב דקאי אף אקטנים, וצ"ב. [וראה ריטב"א ר"ה לד, א, ד"ה א"ר יוחנן]. 2 [לא נמצא בתוס' לפנינו] אפשר לומר דפליגי אי מים שותתין חשוב כנגד עמוד ועיין תרי"ח. ובתרי"י כתב דשותתין חשיב כנגד עמוד. והרא"ש בס' כג כתב דשותת לא חשיב כנגד עמוד [הביאו המגן אברהם ס' ע"ז ס"ק י"א וראה בהג' ר"ח צאנזר] ובריטב"א הג"ל כתב דשותת לא חשיב כנגד עמוד כיון שאינו רואה, ועי"ש עוד בריטב"א דמפרש דפליגי אי

וד"ה אע"פ. 5 בגמ': ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים. 6 להך תירוצא י"ל דאין נפק"מ בין כנגדו לבמקומו, ובתרויהו כל היכא דאין לו להסתפק תפלתו תפלה והיכא דיש לו להסתפק כל שלא בדק תפלתו תועבה, ולפי"ז לא פליגי על תר"י דס"ל הכי, וכנראה דהוה דעת הפר"ח בס"ס פא וכ"כ המאמר מרדכי שם. אולם עיין בראש יוסף שכתב דאינו כן דבכנגדו אף דהיה לו להסתפק מ"מ תפלתו תפלה דלא הטריחוהו לבדוק ועיין לבוש ס' פא וא"ר שם, ועי"ש במגן גבורים. 7 ר"ל דהתוס' מוסיפים דרק במקום שראה ומסתפק אם הוא טיט או צואה צריך בדיקה ואם לא בדק תפלתו תועבה [בתוס' לפנינו לא נמצא ואדרבה בד"ה והא כתבו דדוקא במקום שיש להסתפק ולתלות שיש שם צואה ולא כתבו דוקא במסתפק אם הוא טיט או צואה]. אולם ברשב"ץ לקמן כת, א סד"ה א"ר יהודה אחר שהביא דברי רבינו כתב ובתוספות פירשו שהיא דלעיל בכל ענין [ור"ל דכל שמצא אח"כ תפלתו תועבה] והא דהכא מוקמי לה בשחיה לפניו ומסתפק בה אם היה טיט או צואה. [ר"ל דלגבי הך דינא לאסור עליו להתפלל לפני"כ דוקא בלפניו ומסתפק אם היא טיט

ISSERLES, MOSES

7

שו"ת הרמ"א

לרבינו משה איסרלש זצ"ל

הוצאה חדשה ומתוקנת
המבוססת על שיש ההוצאות הקודמות

עם

הקדמה, מבוא, הגהות ומפתחות

מאת

הרב ד"ר אשר זיו

עיה"ק ירושלים תובב"א
שנת תשל"א

שיש מקום לתלות כל הלכוכים שבתלוק. אלא ש"מ דלא החמירו חכמים בכה"ג אבל במקום הידוע שאלו הלכוכים באים מן המקור והאי חיישינן כמו שכתבתי לעיל. וכל זה דוקא בכתם שהוא כגריס ועוד שהוא שיעור הכתם הראוי לטמא אבל בפחות מזה נראה שיש להקל ותלינן במאכולת שהיא שכיחא טפי וצריכין אנו לתלות בה דאל"כ אין לך אשה טהורה לבעלה שאין לך חלוק או סדין שאין בו כמה טיפי דמים ואפילו אם אתרמי שדם הוא אצל המראה הטהור מ"מ אמרינן דאיתרמי הכי אגב וזהמא דם מאכולת הוא זהו הנ"ל בשאלתך. משה אסירליש מקראקא.

צח

76 ששאלתם על איש אחד שהיה לו חולי האבן ב"מ ומכה זה החולי היה מטטף ממנו תמיד מי רגלים לאונסו כיצד יעשה עם ק"ש ותפילין וכניסתו לב"ה.

תשובה: אמרתי פ"י מי שמתוה ת"ר היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו פוסקין עד שיכלו המים וחזר ומתפלל וכו'. וכתבו שם התוספות דאפילו אם יש במים שעל בגדיו טופח על מנת להטפיה מותרים כיון דמדאורייתא אינו אסור אלא כנגד העמוד ורבנן הוא דגזרו וכיון שעומד כבר בתפלה לא אטרחוהו רבנן לחזור ולהתפלל עכ"ל. וכן כתבו שם הרא"ש ור"י יונה והשתא נתברר שאלתנו דודאי כל זמן ששותתין ממנו ומרגיש יציאתם צריך להפסיק אבל אח"כ חזרו ומתפללו אע"ג דנשאר בבגדיו ויש בהן טופח כדי להטפיה ואם נפלו על הארץ אם הוא דבר מועט זאינן נראין אינו מוזיק דלא גרע מאלו נשאר בבגדיו מאחר שאין להם ריח דע. ואם נראין על הארץ צריך להרחיק מהן ד' אמות.

1 ר"ת: בר מינן. 2 ברכות כב. ב"ב 3 ד"ה ממתין. 4 ברא"ש שם פ"ג סי' כג. ורבנו יונה הוא ברי"ף יד ע"א ד"ה היה עומד. 5 מן "אע"ג" עד פה באותיות רש"י ובסוגריים ברפוס ראשון. 6 שם כב. ב. ועיין ברכנו יונה ברי"ף יד א ד"ה היה

כדאיתא פרק מי שמתו. אמנם אם כפר התחיל להתפלל ואירע לו כך בתפלתו כתב הרשב"א בתשובתו סימן קל"א דאין צריך להרחיק צד שחזרו להתפלל מיד שפסקו המי רגלים ממנו וכן פסק ב"י. ודלא כר"י יונה שכתב פרק שמתו שצריך להרחיק ד' אמות. אמנם אם נשאר בבגדיו שרי מיהו טוב לכסות הפסד שנוכלעו בהן המי רגלים כמו שכתבנו הפסד מיימוני. כי אף ע"פ שמדינא אינו צריך שהרי התוספות והרא"ש והרי"ף כתבו דשרי אם נשאר בבגדיו מ"מ טוב להחמיר ולפסות מיהו י"ש לדקדק דדלמא כל זה מיהו בדיעבד שכבר התחיל להתפלל אבל בפ"ה דיודע שמטטף מי רגלים דלמא אסור להתפלל לכתחלה או אפילו לכנס לב"ה מידי דהוי אהא האמרינן התם הוצרך לנקביו ומתפלל התפלל תועבה. ואמרינן לא שנו אלא דלא קפיד להשתות עצמו אבל אם אפשר לשהות צד עצמו תפלתו תפלה. ומיהו לכתחלה לא יתפלל כמו שכתב שם הרא"ש. וכ"ש הכא דהוה הלא יוכל להעמיד עצמו דאל יתפלל לכתחלה וכן משמע מתשובת הרא"ש כלל ד' ופ"ה הטור סי' פ' בא"ת וז"ל: ומי שבריו לו שאין יכול להתפלל בלא הפחה מוטב שיעבור ז"ל התפלה ממה שיתפלל בלא גוף נקי ואם ע"פ זמן תפלה אנוס הוא ודינו כשכח ולא התפל ערבית שמתפלל שחרית שתיים. ואם נראה שיוכל להעמיד עצמו בגוף נקי בשעת קרי בין אהבה רבה וק"ש יניח תפילין ופ"ה דאנוס הוא עכ"ל. אמנם כי דייקנן אה"כ מתשובה זו נראה דיכול להתפלל. דהרי התפלה לא קאמר אלא דמוטב שיעבור זמן תפלה אלא אמר דיש איסור בדבר אלא מוטב להמתין מאחר שיש לו תקנה לחזור ולהתפלל שתיים. אמנם מי שרגיל הוא בכך ואי לא יתפל יפטר מן התפלה לעולם. בודאצ"ה מותר ל

עומד. 7 בח"א מתשובותיו. 8 בטור א"ת סי' צב. 9 ברי"ף יד א ד"ה היה עומד. וע"ש ט"ו ד"ה וכשיכלה. 10 פ"ד מהלכות תפלה אות 11 עי' לעיל הערות 3 ו 4. 12 ברכות כב. 13 שם פ"ג סי' כד. 14 סימן א.

התפלל בלא גוף נקי דלא אתא איסור דה הוצרך לנקביו ולתפלה או לתפלה שהיא מן הפסד. ולהכי התירו לו להפסיק בין אה יליש פ"ה שיקרא ק"ש ויתפלל. וה"ה בנדון פ"ה צ"ל לא יכנס לב"ה או לא יתפלל אין יאמר דאין מותר לו להתפלל. ובשעת הט המי רגלים יפסיק ואח"כ יחזור ויתפלל. אע ששארית בבגדיו מאחר שמן התורה אינו אסור על פ"ה העמוד בלבד. ולא דמי למה דאמרינן הוצרך לנקביו אל יתפלל. דהתם יש לו לבד עצמו ולשמור נקביו בשעה שמתפלל. א בפ"ה שאין מועיל לו בדיקה בודאי אנוס ה הלא מותר בנה רבנן. והנה מצאנו מהרא"ש ז שכתב בכת"ש. שגדה יכולה לכנס לב"ה בימי טהא"פ משום עגמת נפש. ב"ש שהוא זקן. ואי לתי פפורה וגדול כבוד הבריות. שמתורר לפסו להתפלל וכן כתב מהרא"י ז"ל בתרוג השנין. לענין המתעטש בתפלה דרך מטה די הוציא פותחו לחזור לאחורינו משום כבוד הבריה ה"ה בכ"ה ג"ה. ותדע דהא אמרינן פרק ב ה"ה המשתין אל יתפלל עד שישאח כדי הלו יצמות משום בניצוצות. פירוש שנגטפין בניצוצו גפנו עד ד' אמות. והשתא יש להקדק דכשמי יתתים על ברכיו תוך תפלתו אמאי ל יפטר לו ג"כ להמתין כדי הלוך ד' אמו משום בניצוצות. והתירו לו להתפלל מיד שפסק המי רגלים. אלא ודאי ש"מ דאם היה אנוס ל חזרה בניצוצות. ולכן אם השתין קודם תפלה חזרו בניצוצות שבאו לו באונס. לא החמירו ה"ה בנדון הידן שאין להחמיר. ועוד יש לומר אע"ג דכתב הרא"ש לענין הפחה דמוטב ל יפטר זמן תפלה וכו'. היינו דוקא לענין הפחו ז"ל לענין מי רגלים אין להקפיד כ"כ. דהו

16 בפסקים וכתבים שלו סי' קלב. 17 בקבו סי' 18 סי' טו. אבל מהרא"י מסיים תשו' וזמ"מ קש' דפ"ה מאד לבדות הלוקין מן הדעת שאינם אפיל עינים בתלמוד ופסקי הגאונים מהן מבלתא. ע יתת מהרא"י. עיין לעיל סי' יב הערה 44. 19 מ יתת כתב"י. עד פה בסוגריים בד"א. 20 מגילו פ"ה. 21 באמת אין בגמרא (כג. א) לשון קושיו מ"ה. וב' זבדי וקאיתמא רב יהודה לא שנו אלו

9

מצינו דין הפחה יותר חמור מדין מי רגלים, שהרי בקש להתעטש מרחיק ד' אמות וכשחזרו למקומו אומר רבון העולמים וכו', וגבי היו שותתין מי רגלים על ברכיו לא מצינו שהצריכוהו להרחיק ד' אמות ואע"ג דמבקש להסך רגליו לא הצריכוהו להרחיק ש"מ. דלא החמירו גבי מי רגלים כ"כ. ואע"פ שיודע שאי אפשר לו לעמוד על עצמו אם אנוס הוא שרי ומותר לכתחילה. ודוקא שלא הוצרך לזו בשעה שהתחיל להתפלל. רק שיודע שקודם גמר תפלתו אי אפשר לו להתאפק, אבל אם נצרך לכך ודאי אסור ותפלתו תועבה, ואין חילוק בין אנוס או לא מדלא מחלק בהכי אהא דמקשינן²¹ הא דאמרו הנצרך לנקביו הוי תפלתו תועבה ואח"כ אמר תפלתו תפלה ואמרינן פ"ה²² דשבת אין הוב יוצא בכיס שלו, ולא מצינו שהחמירו להתפלל עם הכיס שהוא אע"ג שהוא לובשו ע"מ שיפלו בו ניצוצות הווב. ולכן נ"ל דאין להחמיר במקום האנוס ושאי אפשר לו ליוהר. ומ"מ נראה דיש לו להקפיד שיהיו לו בגדים העליונים נקיים, רק יהא לו בגד או ספוג סביב איברו ואז המי רגלים כמונחים בכיסו דמי מאחר שהוא אנוס ואי אפשר לו בעיני אחר. זהו הנ"ל בשאלתכם, משה איסלרש' מקראקא. L

צט

למר דכיא שלום רב, הוא אהובי האלוף הותיק בחכמה הוא עתיק, כמהר"ר מרדכי ש"ן¹ וכל דיליה שלום. אהובי ביום ביאת כתב מעלתו הנה לא הייתי בביתי והלכתי לנשואי אחי יוסף² ש"ן בבריסק דליטא, ובשובי לשלום ת"ל מצאתי כתב מעלתו בחדרי, והמובילו כבר שב הלך לדרכו³. וכדי שלא יבוא הדבר לידי

שאינו יכול לשהות בעצמו אבל אם יכול לשהות בעצמן תפלתו תפלה, ע"ש. ²² בכל ההוצאות מסומן בטעות פ"ו, והוא בדף ג, א וכן בפ"א דף יא, ב.

1 שיחיה וצח. 2 נזכר לעיל סימן מ, וע"ש הערה 1. ותמוה שב"לוחות זכרון" אות לג אינו מזכיר את זה בין בני ר' ישראל אבי רבינו. 3 לא היה אן, דאך רגיל ומסודר, והמכתבים נשלחו ע"י שליחים מיוחדים

ללא בלא גוף נקי, דלא אתא איסור דרבנן לדאורייתא או לתפלה שהיא מצוה ולהכניס התיר לו להפסיק בין אהבה פד"ש שיקרא ק"ש ויתפלל. וה"ה בנדון זה יצאו לא יכנסו לב"ה או לא יתפלל אין לו תירוץ מותר לו להתפלל, ובשעת הטפת רגלים יפסיק ואח"כ יחזור ויתפלל אע"פ דהו פבגדיה מאחר שמן התורה אינו אסור העמוד בלבד. ולא דמי למה דאמרינן¹⁸ דלנקביו אל יתפלל, דהתם יש לו לבדוק ויש להסמור נקביו בשעה שמתפלל, אבל שאין מועיל לו בדיקה בודאי אנוס הוא והו"ו ביה רבנן. והנה מצאנו מהר"א ז"ל פת"ש¹⁹ שגדה יכולה לכנס לב"ה בימים ים משום עגמת גפשו, כ"ש שהוא זקן ואינו פתוח וגדול כבוד הבריות, שמותר לו להתפלל וכן כתב מהר"א ז"ל בתרומת יד לענין המתעטש בתפלה דרך מטה דלא פתח לחזור לאחוריו משום כבוד הבריות, פתח ג"כ. ותדע דהא אמרינן פרק בני המשתיין אל יתפלל עד שישאא כדי הלוך תמשום ניצוצות, פירוש שמונטיפין ניצוצות עד ד' אמות. והשתא יש לדקדק דכשמים על ברכיו תוך תפלתו אמאי לא ל"ל ג"כ להמתין כדי הלוך ד' אמות ניצוצות, והתירו לו להתפלל מיד שפסקו ליתן אלא ודאי ש"מ דאם היה אנוס לא לו בניצוצות, ולכן אם השתיין קודם תפלתו אנוס ויוכל להמתין החמירו לו להמתין. בניצוצות שבאו לו באנוס לא החמירו, בנדון דידן שאין להחמיר. ועוד יש לומר, דכתב הר"א ש לענין הפחה דמוטב לו ומן תפלה וכו', היינו דוקא לענין הפחה לענין מי רגלים אין להקפיד כ"כ. דהא

16 בפסקים וכתבים שלו סי' קלב. 17 ברכות. 18 סי' טז. אבל מהר"א מסיים תשו' ומ"מ קשה מאד לכוות חלוקין מן הדעת שאינם אפילו פתלמוד ופסקי הגאונים מהך מלתא. על פת"א¹⁹ עיין לעיל סי' יב הערה 44. 19 מן פת"א עד פה בסוגריים בד"א. 20 מגילה 21 באמת אין בגמרא (כג, א) לשון קושיא אמר רב זבין ואיתימא רב יהודה לא שנו אלא

כפר ה
2 הר
תחזיק
גלים
זב פה
אמפ
דת ה
תפר ה
אין ש
תפר ה
ר ולפ
ה פ
גבל פ
ות לת
תחזי
לל תכ
דלא
שמות
לא ק
זכא ה
לפ
י
לו ש
יעפ
וא
לא ה
יקרא
דעת
לן
ה ה
תפל
מוט
ול
לא
מח
טור
וע"ש
לה
כנת

תפילה אמר רבא האי (משלי כא כו) זמנ רשעים מועצה הוא וכמנ
 הר"א"ש (פי' כג) נראה דמייירי במקום שראוי להסתפק ולחלום שיש
 שם זואה הילכך פשע מתחלה ולכך תפילתו מועצה אבל אם אינו
 מקום שראוי להסתפק לא מיקרי זמנ רשעים ואם התפלל תפילתו
 תפילה ואין צריך לחזור לצדק ולהתפלל וכן כתבו התוס' (ד"ה והא)
 וה"ר יונה (יד. ד"ה הואיל) והרשב"א
 ז"ל (שם ד"ה המפלט) ואע"פ שדין
 זה בתפילה איתמר בגמרא למד ממנו
 רבינו לענין ק"ש וכתבו התוספות
 (עירובין סד. ד"ה שיכור) והר"א"ש (פי'
 ה) צפרק הדך הוא דאמרין שיכור
 אל יתפלל ואם התפלל תפילתו
 מועצה ז"ע אם יש להשוות ברכות
 לתפילה לענין זואה ושיכור דעל
 כרחק לאו לכל מילי דמו שהרי שמוי
 אל יתפלל לכתחלה עד שיפיג יינו
 ושמוי מצדק לכתחלה ברכת המזון
 וכל הברכות כדאיתא בירושלמי
 (מרומוח פ"א ה"ד) ואלכלת ושצעת
 ואפילו מדומדס: וכתבו עוד
 התוספות ומיהו משום מי רגלים
 פשיטא דאין צריך לחזור ולצדק אפילו
 אם חאמר דמשויין ברכות לתפילה
 זלואה תניא ומי רגלים לא חמירי
 כמו זואה דהא אמרינן צסוף פרק
 מי שמתו (כה) לא אסרה טורה אלא

כך צריך לחזור ולקרות אבל אם אין המקום ראוי
 להסתפק בו אין צריך לחזור ולקרות:

סימן עו

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן
 [א-ב] ביטול מי רגלים לקרות כנגדן: תשלום דיני מי רגלים בסימן
 פ"ב:

א מי רגלים אסור לקרות כנגדן עד שיטיל לחוכן
 רביעית מים ואז מותר לא שנא הן על גבי קרקע
 או בכלי (ה) ובלבד שלא יהא עביט המיוחד להם
 (ג) לא שנא היו הן בכלי תחלה ונותן מים עליהן
 (ג) ולא שנא היו המים בכלי תחלה: ב וכתב
 הרמב"ם ז"ל רביעית למי רגלים של פעם אחת ואם הם יותר יוסיף מים כפי
 השיעור:

סימן עח

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן
 [א] היה קורא ושחתו מי רגלים על ברכיו: כשפוסק להיכן חזור:

עח א היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו
 וכו'. צפרק מי שמתו (סוף דף כ"ט)
 חני הכי גבי היה עומד בתפילה
 וכתבו רבינו גבי ק"ש משום דסובר
 דאין חילוק גדון זה בין ק"ש לתפילה
 לאפקוקי ממה שכתב הר"ף לחלק בין
 ק"ש לתפילה והארכמי זזה צסימן
 ס"ה (פ"א) גם לשם כתבתי הפסק
 צסייעתא דשמיא עיין שם:

א היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו (ה) פוסק עד שיכלו המים (א)

כנגד עמוד זבד הא נפול לארעא שרי ורענן הוא דגזרו זהו וכו': דין היה קורא וראה זואה כחצו רבינו צסימן פ"א:
עו א מי רגלים אסור לקרות כנגדן עד שיטיל לתוכן מים ומפרש בגמרא (כה): הכי קאמר לא צמים הרעים ולא צמי משרה עד שיטיל לתוכן מים ומפרש בגמרא (כה): הכי קאמר לא צמים הרעים ולא צמי משרה כלל ומי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ויקרא ואפילו צברייתא כמה מים יטיל לתוכן דת"ק אמר כל שהו ורבי זכאי אמר רביעית ואמר ליה רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעית דמיא כרבי זכאי: ומ"ש לא שנא על גבי קרקע או בכלי. פשוט הוא: גם מה שכתב ובלבד שלא יהא עביט המיוחד להם. כן כתב הרשב"א (שם ד"ה כמה) ופשוט הוא דעביט אפילו אין בו מי רגלים אסור לקרות כנגדו ואינו מועיל בנתינת מים להכשיר הכלי עלמנו כמו שיצא צסימן פ"ז צסייעתא דשמיא: ומ"ש לא שנא היו הם בכלי תחלה וכו'. שם אמר רב נתנן מחלוקת צסוף אבל צתחלה כל שהן ורב יוסף אמר מחלוקת צתחלה אבל צסוף דצרי הכל רביעית ופסקו הר"ף (יז.) והר"א"ש (פי' ג) כרב יוסף דצין צתחלה צין צסוף שיעורן רביעית וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם ז"ל (פ"ג ה"י) שסחס דצרי וכן פסק הרשב"א ז"ל (שם):
ב וכתב הרמב"ם רביעית למי רגלים של פעם אחת וכו'. צפ"ג מהלכות ק"ש כתב וזה לשונו נתן רביעית מים לתוך מי רגלים של פעם אחת מותר לקרות עמהם צמוך ד' אמות ומשמע מדצריו שאם הם מי רגלים של שתי פעמים צריך שתי רביעיות ואם שלש שלש וכן כתב הר"א"ש שהוא דעת הרמב"ם ז"ל ומדצינא דצרי ואלו חלק עליהם משמע דהכי צצירא ליה אבל הרשב"א כתב כמה יטיל לתוכן מים כל שהו זכאי אומר רביעית פירוש אפילו היו מי רגלים עממן הרצה דהא דומיא דכל שהוא דאמר ת"ק קאמר רבי זכאי רביעית והיינו דאמר ליה רב יוסף לשמעיה עייל לי רביעית דמיא צמשיכלא כלומר דצהכי סגי ואפילו מטיל לתוך משכלא מי רגלים מרובין ולענין הלכה נקטינן כדצרי הרמב"ם והר"א"ש ז"ל: **בסימן פ"ז** כתב רבינו כמה יהיו נבלעים צפרקע המי רגלים ויהיה מותר לקרות ק"ש כנגדס:

עח א היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על ברכיו וכו'. צפרק מי שמתו (כג) ת"ר היה עומד בתפילה ומים שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחזור ומתפלל ואף על גב דלענין תפילה איתניא למד משם רבינו לענין ק"ש וכתב הר"א"ש (פי' כג) ממחין עד שיכלו המים וחזור ומתפלל פסק הר"ר יוסף צ"ר משה (מוס' ד"ה ממחין) דאפילו נפלו על צגדיו כיון דעביד טיף

דרכי משה

עח (א) כתב רבינו יונה [פ"ק] (פ"ג) דברכות דף (ט"ו) (יד. ד"ה היה) דצריך להרחיק ארבע אמות ממקום ששתחו שם מי רגלים או צריך להמתין עד שיבלעו בקרקע:

פרישה

ב וכו"ש אפילו יש במים שעל בגדיו טופח כדי להטפיה. כן כתבו המוספות שם ד"ה ממתיך ללא כה"ר יוסף ללא המיר אלא נדעצד טיף טיף ונבלעין מהרה ואין שם טופח כדי להטפיה וכן כתב הרא"ש וכתבו הטעם דכיון דמדלורייחא אינו אסור אלא כנגד העמוד בלבד וכנן הוא דגזור וכיון שכבר הוא עומד בתפילה לא גזור ואוקמוה אדלורייחא וכן דעת ה"ר יונה ז"ל (יד. ד"ה היה) וכן כתבו המוספות (סג): וזה לשון א' הרשב"א (שם ד"ה היה) מסתברא לי דאינו צריך להרחיק ממקום המים כלל מדלא קתני ומרחיק עד שזרוק לאחריו ד' אמות כדקתני גראה נראה כנגדו ועממא דמילתא משום דנלוואה צעינן מחניך קדוש אבל מי רגלים אינו אסור מדלורייחא אלא כנגד עמוד בלבד והילכך אם לא התחיל מרחיק מדרכנו אבל צעומד בתפילה ב' לא ועוד נראה שאפילו ב' לפסוק ולהרחיק אסור עכ"ל ודבר פשוט הוא שבתפילה דוקא קאמר אבל

טיף ונבלעים מהרה כדלמרינן לקמן (כה). מי רגלים שנבלעו כנגד או צקרקע ואין צהס כדי להטפיה מותרים ונראה דאפילו יש צהס טופח כדי להטפיה מותרים מדלורייחא אינו אסור אלא כנגד עמוד בתפילה לא גזור ואוקמוה ורננן הוא דגזור וכיון שכבר הוא עומד בתפילה לא גזור ואוקמוה אדלורייחא וכן דעת ה"ר יונה ז"ל (יד. ד"ה היה) וכן כתבו המוספות (סג): וזה לשון א' הרשב"א (שם ד"ה היה) מסתברא לי דאינו צריך להרחיק ממקום המים כלל מדלא קתני ומרחיק עד שזרוק לאחריו ד' אמות כדקתני גראה נראה כנגדו ועממא דמילתא משום דנלוואה צעינן מחניך קדוש אבל מי רגלים אינו אסור מדלורייחא אלא כנגד עמוד בלבד והילכך אם לא התחיל מרחיק מדרכנו אבל צעומד בתפילה ב' לא ועוד נראה שאפילו ב' לפסוק ולהרחיק אסור עכ"ל ודבר פשוט הוא שבתפילה דוקא קאמר אבל

והזור לקרות (ג) אפילו אם יש במים שעל בגדו טופח כדי להטפיה. ואם שהה כדי לגמור כולה חוזר לראש ואם לא חוזר למקום שפסק:

סימן עמ

פרטי דמזי דינים המבוארים בזה הסימן

(א) כמה צריך להרחיק מן הצואה ואם הוא תחתן או בלילה: (ב-ג) אם הצואה ברשות אחת והוא ברשות אחרת ורואה אותה: וענין רשות אחרת יחבאר עוד בסימן פ"ז: [ד-ו] צואת בהמה חיה ועוף מאי זו צריך להרחיק ומאי זו אין צריך להרחיק: [ט] יצא ממנו או מחבירו רוח מלמטה: תשלום דיני צואה בסימן ע"ו:

א (ב) ריח רע שיש לו עיקר כגון צואת אדם מסרחת (ג) אם היא מלאחריו צריך להרחיק

עמ א ריח רע שיש לו עיקר וכ"ו. בסוף פרק מי שמתו (דף כ"ה). פליגי זה רב הונא ורב חסדא ופסקו הפוסקים כרב חסדא דאמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח וקורא ק"ש אע"ג דרב חסדא תלמיד דרב הונא הוה משום

דחניא כוותיה דרב חסדא: וכו"ש רבינו אדם מסרחת. כלומר שהיא למה לאפוקי לואת אדם כחרס כלקמן נסימן פ"ב אי נמי לואת צהמה חיה ועוף אפילו למה דמותר לקרות אללס כמו שכתב בסמוך וכו"י פירש דלמי לאפוקי לואת קטן דלניה מסרחת כדכתב נסימן פ"א:

נקטינן כדברי הרשב"א דרב מונהק הוא (ב): וכו"ש רבינו אדם מסרחת. כלומר שהיא למה לאפוקי לואת אדם כחרס כלקמן נסימן פ"ב אי נמי לואת צהמה חיה ועוף אפילו למה דמותר לקרות אללס כמו שכתב בסמוך וכו"י פירש דלמי לאפוקי לואת קטן דלניה מסרחת כדכתב נסימן פ"א:

דחניא כוותיה דרב חסדא: וכו"ש רבינו אדם מסרחת. כלומר שהיא למה לאפוקי לואת אדם כחרס כלקמן נסימן פ"ב אי נמי לואת צהמה חיה ועוף אפילו למה דמותר לקרות אללס כמו שכתב בסמוך וכו"י פירש דלמי לאפוקי לואת קטן דלניה מסרחת כדכתב נסימן פ"א:

נקטינן כדברי הרשב"א דרב מונהק הוא (ב): וכו"ש רבינו אדם מסרחת. כלומר שהיא למה לאפוקי לואת אדם כחרס כלקמן נסימן פ"ב אי נמי לואת צהמה חיה ועוף אפילו למה דמותר לקרות אללס כמו שכתב בסמוך וכו"י פירש דלמי לאפוקי לואת קטן דלניה מסרחת כדכתב נסימן פ"א:

עמ פרטי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

(ט) בחי כסאות שלנו אם הם כמו ריח רע שאין לו עיקר:

א ריח רע שיש לו עיקר וכו'. צפרק מי שמתו (כה). אימתר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר מרחיק ד' אמות וקורא ק"ש ורב חסדא אמר מרחיק ד' אמות ממקום שפסק הריח ומניח כוותיה דרב חסדא וכתב הרא"ש (סי' מו) דאף על גב דלסיקנא לית הלכתא כההיא מתניתא היינו צלואת כלבים ומזירים דפליגא אידך גרייתא עלה אבל צהא דריח רע שיש לו עיקר דלא פליגא עלה נקטינן כוותיה והלכה כרב חסדא וכן דעת ה"ר יונה (טו: ד"ה לא) וכן פסק הרשב"א (שם ד"ה ריח) אבל הרמב"ם כתב צפ"ג מהלכות ק"ש (ה"ט) ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד' אמות וקורא אם פסק הריח ואם לא פסק הריח מרחיק עד מקום שפסק הריח והראש"ד השיגו דהא חניא כוותיה דרב חסדא וכדברי ה"ר יונה והרא"ש והרשב"א וכן כתב רב האי גאון. והרמב"ם נראה שסובר דכיון דלידמי קנת מההיא גרייתא דלתיא כוותיה דרב חסדא הויה לה כמשצעתא ומו לא מהני סיועא דידה אפילו צמאי דלא אידמי צהדיח והדרייה לכללין דאין הלכה כחלמיד במקום הרב הילכך הלכה כרב חסדא הויה לה כמשצעתא ומו לא מהני סיועא דידה אפילו צמאי דלא אידמי צהדיח והדרייה חסדא עד מקום שיכלה הריח והרי"ף כתב הא דחניא כוותיה דרב חסדא וכתב אמר רבא לית הלכתא כי הא ממניתא אלא כי הא דחניא לא יקרא אדם ק"ש לא כנגד לואת כלבים ולא כנגד לואת מזירים כל זמן שיש צחוקן עורות ומשמע ודאי שהוא ז"ל פוסק כרב חסדא דאם לא כן למה לו לכתוב חניא כוותיה דרב חסדא לכתוב ממניתא גרייתא דלא צלמוד אלא ודאי משום דסבירא ליה דהלכה כרב חסדא כתב הא דחניא כוותיה ולענין הלכה כיון דהרי"ף והרא"ש וה"ר יונה והרשב"א ז"ל מסכימים דהלכה כרב חסדא הכי נקטינן וכן הם דברי רבינו (א): וכו"ש כגון צואת אדם מסרחת. נראה דהיינו לאפוקי לואת קטן שאף על פי שהיא של אדם כיון שאינה מסרחת אינו צריך להרחיק ממנה כמו שכתב נסימן פ"א: וכו"ש צח"ק בין אם היא מלאחריו צבשהיא מצפניו. שם אהא דמתן כמה ירחיק מהם ומן הלואה ד' אמות אמר רבא לא שנו אלא לאחריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו וכתב הרמב"ם

דרכי משה

מי רגלים דשמה ישהא כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש וכן כתב הרוקח סימן שכד דרש"י עשה כן מעשה עכ"ל:

עמ (א) ומצאתי כתוב בהגהת מרדכי החדשים פרק (הפלת השחר) [מי שמתן] (שלטי הגיבורים אות ה) ומה שאנו משתיקין החזן כשיש צואה בבית הכנסת אפילו גדולה היינו טעמא הואיל והחזן שליח

(ב) וכן מדברי הטור והם דברי הרא"ש נראה דלא כהגהה זו דהרי התיר אפילו יש בבגדיו טופח על מנת להטפיה ולא הצריכו כיסוי כלל וכן כתב באור דרוע (ח"א סי' קלא) דאין צריך לקנחן: כתב ב"י סוף סימן צ' וזה לשונו אם היה עומד בתפילה והשחץ תינוק בבית הכנסת נראה שיוצא מכית הכנסת וגומר חפלתו ולא יפסיק וישחוק עד שיביאו מים ויטילו על

שם כ"ב [ע"ג]
 פירוט תוספות [ד"ה]
 [א] ובינו יונה [שם ה]
 וד"ה האילן והכ"ס [שם]
 וכן כב והשני"א שם ד"ה
 המתפלל:
 תוספות [שיתוף מה]
 ה ד"ה שיתוף:
 גו א. נרכות כ"ב
 ע"ג [שם] וכו' [וכי'
 וכו':
 ז. טור: [שם]
 ט. טור והשני"א [שם]
 כה. כ ד"ה [כה]:
 י. שם בגמרא [כה. ג]
 כד יוסף ויר"ף שם טו. ה
 יא. שם פ"ג סימן נ וכו'
 יב. וי"א שם ל"ט היו דעת
 הרמב"ם קריאת שמע ג. י
 והשני"א [שם]:
 יג. הרמב"ם נפרק ג'
 מהלכות קריאת שמע
 [שם וי"א שם]:
 עה א. נרכות כ"ב
 [שם]:
 כ. תוספות שם [י"ה]
 ממנון ורבינו יונה [שם]
 יד. ה ד"ה ה"ה והרמב"ם
 [שם פ"ג סימן נג]:
 יו. הנהגות מיימנות ג'
 נפרק ד' מהלכות תפלה
 [א"ה י"ב] דעת הרמב"ם
 שם כב. ד ד"ה [ה"ה]:
 ד. שם בגמרא לדעת
 הר"ף [שם טו. ט]
 והרמב"ם פרק ג'
 מהלכות קריאת שמע
 [ה"ה י"ג]:

יב צריך להזכור. דעת רשעים מועצה [משלי כה. כט]. דהוה ליה
 לצדוק המקום: ד"ג ומי רגלים. כיון דלית אסורים אלא מדרבנן
 אין צריך לחזור, והעולה ממנו לא עיין סוף סימן קפ"ה: ל
עז א פעם אחת. ואין מילוק אם השמין הרבה [שם] או
 מעט [כסף משנה קריאת שמע ג. י]:

עז ד א כיון שהם מכוסים. א
 אצל אם הם מגולים צריך
 להסיר בגדיו. אצל בתפלה שאסור
 לזוז ממקומו מתפלל כדרכו אפילו
 הן מגולין, כיון דלית אסורים רק
 [מדרבנן] כ"י בשם הפוסקים.
 ועיין מה שכתבתי סוף סימן ז'
 [שם] [ב] או ממתין עד
 שיבא עז בקרקע כשיעור
 שיתבאר לקמן סימן פ"ב. וכן

ה א קרא [ח] במקום שראוי להסתפק בצואה
 ומצאה אחר כך יב צריך לחזור ולקרוא אבל
 אם אין המקום ראוי להסתפק בו אין צריך לחזור
 ולקרוא: מ"ג [ט] ומי רגלים אפילו מצאן במקום שראוי
 להסתפק [אין צריך לחזור [י"ב] ולקרוא: L
סימן עז
 שלא לקרות כנגד מי רגלים. ובו ב' סעיפים:
א א אסור לקרות כנגד מי רגלים עד שיטול לחובן
 [רביעית מים ואז מותר [א] ו] ולא שנא על גבי
 קרקע לא שנא בבלי [ב] ובלבד שלא יהא [א] עביט
 המיוחד להם: [ודן עניט עיין לקמן סימן פ"ו]: [ג] לא שנא היו הם
 בבלי תחלה:

ב א ד [ד] רביעית שאמרו למי רגלים של א פעם [ה] אחת ולשל שני פעמים שתי רביעיות ולשל שלש שלש: [הנה] וכן
 לעולם:

סימן עז

מי שנצרך להטיל מים בשעת קריאה. ובו סעיף אחד:

א ה היה קורא והתחילו מי רגליו שותתין על כרכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר לקרות [א] אפילו אם נפלו על
 בגדיו ויש בהם מופה על מנת להטמיה [פירוש] שיד אחת תהיה לחה כל כך עד שיודע מקום הנחתה מתחת הלחות
 ההוא, ערוך עז דט"ה, [ב] א כיון שהם מכוסים [א] בבגדיו [א] ואם נפלו מי רגלים בארץ מרחיק מהם ארבע [ב] אמות: הנה
 [א] כשיעור שיתבאר לקמן סימן פ"ב [א] [ב] א או ממתין עד שיעלו נקרקע: ד ואפילו שהא כדי לגמור את כולה אינו צריך

ערוך להם לפהריק"ש

עז סעיף א לקרות וכו'. פירוט להחיל עכשיו אפילו רמוקס ארבע אמות, ועיין סימן שאחר זה:
 עז וחזור וכו'. ואינו צריך לומר כן העולמים כמו כשתעטש מלמטה בסיון ק"ג [שם] [ט]:

שערי תשובה

[א] אם הוא במבואות המטונפות וירד השלג עליהם ואין כאן ריה, ועיין
 [י"ד] סימן כ"ח [וכי' ד"ה כתב המורכין]: [יב] ולקרות. עיין באר היטב. וברכי
 יוסף [נאח ג] כתב אם ישב בלילה במקום שהיה שם צואת החול וכיוצא ונדבק
 בבגדו והתפלל בבית הכנסת, ובשבו לביתו מצא שהשינוף דבוק בכגד, אין
 צריך לחזור ולקרוא ולהתפלל, דדמי לאין המקום ראוי להסתפק, ע"ש:

באר היטב
 [יב] ולקרות. כיון דלית אסורים אלא מדרבנן, מ"א ס"ק [ג]:
עז [א] עביט. ויגיל ארס שיהא של ממכת או של זוכיט ויעיל לתוכו
 רביעית מים ככל פעם שישמין, ודי שיתקן מערב שבת לערב שבת אם
 הכלי נקי ואין יולא שום ריח רע ממנו. [ש"ה] [שער האומות אה ט ד"ה]
 וענין הלילה]: [א] אחת. ואין מילוק אם השמין הרבה או מעט, כסף
 משנה, מ"א. ובתשובת חכם כ"י סימן ק"ב פסק דלס המי רגלים הם פסולים
 ובשלטי גטריס [נרכות ח, א אה ד] בשם [פסקין] ל"א [שם פרק ג הלכה ד אות ח] מקיל יותר ומחיר דלס המי רגלים פחות מרביעית דלן צריך מים אלא
 כנגד המי רגלים שזה נקוה ולא בני רוב מים. וכדאי לקמון עליו כפיסור תורה, כל שכן גאוסור דרבנן, עכ"ל [המסס צדן, ע"ש]:
עז [א] בבגדיו. אצל אם הם מגולים צריך להסיר בגדיו, אצל בתפלה שאסור לזוז ממקומו מתפלל כדרכו אפילו הם מגולין, כיון דלית אסורים רק מדרבנן,
 כ"י, עיין מ"א סוף סימן ז' [מ"א ס"ק א]: [ב] אמות או ממתין עד שיבא עז בקרקע כשיעור שיתבאר לקמן סימן פ"ב, כ"ל. עיין מ"א
 [פ"ק ט]. מי שיש לו חולי האנן צד מנין שמתעטף ממנו מי רגלים לא יוכל להסתפל לעולם, יש להחיר לעשות לו נגד סביב חלבו והגדיים יהיו
 נקיים ויכנס לתם הכנסת והתפלל, ובעת הטעם מי רגלים יפסיק ואח"כ יתפלל. ודוקא שלא הוצרך לטפסן בעשה שהחליל להתפלל, ואע"פ שידוע שמתוך
 תפלתו יערוך לטפסן, משום רמ"א סימן ז"ט, מ"א [שם]:

ביאור הגר"א

[ח] [שם] [ח] במקום בו. ממה שכתוב [נרכות כב, ב] והאיל וחטא בו, ואי
 במקום שאין ראוי להסתפק לא הוה ליה למימר הואיל וחטא בו. ועוד, ממה
 שכתוב שם וראה צואה כנגדו וכו', ודי בזה, ולא קאמר שצריך לחזור ולהתפלל.
 אלא דשם במקום שאין ראוי להסתפק, תלמידי רבינו יונה [שם י, א ד"ה האיל]
 ורא"ש [שם פ"ג סימן כב], ועיין לקמן סימן פ"א סעיף ב' [וסיק ב]: [ט] ופי

הגהות רעק"א
 י"ל דמהני, וכעשיית דמי [כת"י], [פרי מגדים] אצל אנהם סימן פ"ב סעיף קטן
 [כת"י] ז': [ד] [שירע פ"ה] ומצאה אחר כך, בתוך ד' אמות. ואם מלאו חון
 לד' אמות וכחן מלא עינו עיין סימן פ"א סעיף ב':
עז [א] [פניא פק"א] או מעט. ועיין לקמן סימן ע"ב כגמ"א ס"ק כ"ה:

ציונים לרמ"א

עז א"ה סעיף ב:
 ס הרבינו יונה פרק
 [כ] [ג] דברכות [ה], ה
 ד"ה ה"ה:

יד אפרים

עז [פניא פק"א] או מעט
 [כסף משנה]. ועיין לקמן
 סימן ש"ב [במג"א] ס"ק כ"ה
 ורשאינן בעין רק טופח
 להטפיה בביטול בניגוד
 ידים סג, ע"ש:

הגהות המכ"ע

עז סעיף א עבים המיוחד
 להם. ודין עבט עיל סימן
 פ"ד:
 שם לא שנא היו המים
 בבלי תחילה, בכל עיני
 צריך רביעית וסגי

משה אהרן זרן בעל
 חנוך יוסף

עט א. נרכות כ"ה
 [ע"א] וכרז סקלד הרי"ף
 [שם ע"ג, ט] ורבינו יונה [שם
 ד"ה ולמדנו] והר"ש [שם
 פ"ג סימן מן] והרשב"א
 [שם ד"ה ר"ס ורשב"ד קריאת
 שמע ג, יב נכס רב ה"א ג"א]
 ב. הר"ש [שם]
 מההיא דירושלמי [שם
 פ"ג הלכה ה] אפילו גלויה:
 * ירושלים שם:
 ג. ירושלים ו' ע"ד [שם]
 ומונח נראה שם ורבינו יונה
 שם ד"ה ולא והמכריז שם
 רמז עו והרשב"א שם ד"ה
 [ה"ה]:
 ד. רמב"ם פרק ג'
 מהלכות קריאת שמע
 [הלכה ט ומ"ב ע"ג ע"ד]:

רבינו יונה [נרכות יד, א ד"ה ה"ה]. עיין סוף סימן קס"ה. כתב רמ"א
 בתשובה סימן ז"ת, מי שיש לו חולי שמטפס חמיד מי רגלים
 לאונסו וא"כ לא יוכל להתפלל לעולם, יש להחיר לעשות לו צגד
 סביב איבריו והצגדים העליונים יהיו נקיים וכנס לצית הכנסת
 ותפלל, ובשעת הטפת מי רגלים
 יפסיק ואח"כ יתפלל. ודוקא שלא
 הוצרך לטפס צעדה שמתחיל
 להתפלל, ואע"פ שידע שנתוך
 תפלתו יטעך לטפס וכו', ע"ש
 שהאריך בטעמו. (ו) ועיין בסימן
 פ', ועיין מה שכתבתי סימן ע"ו
 סעיף ה' [ס"ק ט] וסעיף ו' [ס"ק
 יא] בשם הר"ש [נרכות פ"ג סימן כג]:
עט א אפילו בלי"ה כו'.
 דבעינן מחניך קדושה, עיין
 סוף סימן ע"ה [ס"ק ט]:
 ב מצדיו דינו כמלאחריו. למז
 נכסף משנה [קריאת שמע ג, ט] נכס
 הרבינו מנוח נראה לדקדן [כ] כלפניו דמי, כדאיתא גבי לולב (ו) עקום [טובה לה, א], (ו) והרמב"ם [שם] מיירי היכא דלא אפשר, עכ"ל.
 ועיין סוף סימן פ"א ומה שכתבתי שם [ס"ק ג]. ונראה לי לדקדן שלפניו כלפניו דמי כמו שכתבו סימן קכ"ח סעיף כ"ד [וס"ק ט].
 ע"ש:

ציונים לרמ"א

(י"ג) טור: (י"ד) סעיף
 א:
 עט א (ט) תשובת הרשב"א
 [ס"א] סימן קס"ח וכו'
 ז"י"ה ומ"ש אפילו בשם
 הרבינו יונה [נרכות ע"ג, ב
 ד"ה וס"ג]: ט הגהות
 מרדכי החדשים נשענו
 הגורס נרכות [פרק
 תפלת השחר] [מי
 שמתוך] [אות ה]:

עטרת זקנים

עט א (א) היתה צואת אדם
 מאחריו צריך להרחיק
 ארבע אמות ממקום
 שכלה הריח, ויש מי שכתב
 שאין צריך להרחיק כו' אם
 עד מקום שכלה הריח
 [ימנ"ס קריאת שמע ג, יג]:

הגהות והערות

(ה) כ"כ דפ"ח. עיין
 לטעי שרד ס"ק ג ופ"י
 מנדים. ודפ"ח כתב וס"ג,
 והוא ט"ס, וע"כ הגיה
 המלמ"ה השקל סעיף ה
 ס"ק ו:
 עט א) בנפרא שלפניו
 הניקטא תלמיד חכם אסור
 לו לעמוד במקום העיופת:
 ב) תוקן נמסרה
 ואלאש תל"ז:

עט א אפילו בלי"ה. הר"ש פרק מי שמתו [נרכות פ"ג
 סימן מן] מציא על זה ירושלמי [שם פ"ג הלכה ה] רבי אילי
 וחבריו הוו יתבין קמיה פונדק ברמשה (אמר) [אמרין ליה] מהו
 למימר כאן מלי דאורייתא, אמר לון כיון דאלו הוי יממא הוה
 חויא מה קמן צרס כדון אסור.
 נלמד מזה דאפילו שאר דברי תורה
 אסור, ולאו דוקא קריאת שמע;
 ואפילו במקום שספק אם יש שם
 צואה, והיינו לפני הנכנס שדרך
 להיות שם צואה, וכל שכן בנפרא:

לחזור א אלא למקום שפסק: הגה (ב) (י"ג) ויש אומרים דאם
 שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש וכן עיקר וכמו שכתבתי
 לעיל סימן ס"ה (י"ד) (ומשערין לפי הקורא):

סימן עט

מי שנודמן לו צואה בשעת קריאה, וכו' ט' סעיפים:
א א (א) היתה צואת אדם מאחריו צריך להרחיק
 ארבע אמות ממקום שכלה הריח אפילו אם יש לו חולי שאינו צריך
 להרחיק ארבע אמות ממקום שיכלה הריח לפי שמריה יי (ב) ומלפניו צריך להרחיק
 מלא עיניו: (א) אפילו (א) בלי"ה הגה (ב) (ג) או שהוא קומא שאינו רואה אותה צריך
 להרחיק עד מקום שאינו יכול לראותה ביום י (ד) ואם היא ב מצדיו דינו (ב) כמלאחריו:
 הגה ט שלים ציבור המתפלל וצואה צנית הכנסת או צנית שמתפלל שם אפילו היא לאחריו בכל הצית
 עקום [טובה לה, א], (ו) והרמב"ם [שם] מיירי היכא דלא אפשר, עכ"ל.
 ועיין סוף סימן פ"א ומה שכתבתי שם [ס"ק ג]. ונראה לי לדקדן שלפניו כלפניו דמי כמו שכתבו סימן קכ"ח סעיף כ"ד [וס"ק ט].
 ע"ש:

ערך דאם למהריק"ש

עט סעיף א בלי"ה. או שהוא קומא:

באר היטב

(א) בלי"ה. דבעינן מחניך קדושה, [מ"א ס"ק א]. אל על צערה נראה
 מליא מילמא, עיין לעיל סימן ע"ה סעיף ו', ועיין כ"ה [ד"ה ומ"ש

הגהות רעק"א
 עט א (א) ויש אומרים כו'. שם [נרכות כב, ב] וכמו שכתוב לעיל סימן ס"ה [סעיף א
 בהנה וס"ק ד]:
 עט א [א] [נסעיף אן] היתה כו'. וכן אמר בירושלמי [נרכות פ"ג הלכה ה] כרב חסדא
 [בבבלי שם בה, א] דתניא כוותיה, ואע"ג דאח"כ, לא אידחי אלא מצואת כלבים וחזירים: [ב] ומלפניו כו'. שם בכרייתא והיינו מלפניו, כמו שכתוב שם כ"ו
 א' לא שנו כו': [ג] [נהגן או כו'. מירושלמי הנוכר לעיל [ס"ק א]: [ד] [ושינוי ואם היא כו'. שם כ"ב ב':

משבצות זהב
עט א אפילו בלי"ה. עיין ט"ז. אפילו ספק צואה דינה כוודאי
 במקום שראוי לספק, ולפניו כמלא עיניו, וראויה להקדים
 בכאן הקדמה אחת ויש בה צורך לסימנים האלו עד סימן פ"ז. דע
 דהדין צואה נחלק לעשרה דינים, א', צואה לאחרי (ומצדדיו), ב',
 לפניו, ג', במקום גבוה יו"ד או נמוך יו"ד, ד', צואה בחדר אחר
 "ופתוח" הפתח, ה', צואה בעששית, ו', צואה במים, ז', ריח רע
 שיש לו עיקר ושאיין לו עיקר, ח', צואה עוברת, ט', אכלל ג"כ דין
 מי רגלים ועביט וגרף של רע. יו"ד, אשפה וצואת בהמה וחיה.

מחצית השקל

כשר, וכתוב שם דאם נעקם לצדדין פסול כמו לפניו: והרמב"ם כו'. שכתב
 ג"כ דצדדין דינו כמו לאחריו: ועיין סוף סימן פ"א. זו היא ג"כ ראיית
 הר"ם (אלא שיש טעות סופר שם), שכתוב בסימן פ"א היה קורא וראית
 צואה כנגדו ילך כדי שתשאר הצואה לאחרי ד' אמות, ואם אי אפשר
 לילך לפניו יסלקנה לצדדין וירחיק ד' אמות. הרי דבמקום דאפשר שחתייה
 צואה לאחרי עדיף טפי, ולא מהני במה שמשלקה לצדדין: דצדדין
 שלפניו, ר"ל, שאינו נגד פניו ממש אלא לצדדין שלפניו: כמו שכתוב
 סימן קכ"ח כו'. דאמרין שם עם שאחורי כהנים אין בכלל הברכה, אבל
 העומדים לפני הכהנים אבל משוכים לצדדים שלפני כהנים הם בכלל
 ברכה, וכאלו הם עומדים נגד פני הכהנים ממש. אלא דלפי זה דמדמה
 האי דהכא למה שכתוב בסימן קכ"ח, אי"כ לפי מאי דקיימא לן כמו דצדדי
 כהן ממש הוי ג"כ כשלפניו, אי"כ למה כתב בשם רבינו מנוח דאם אפשר
 עדיף להניחו לאחוריו ד' אמות, אבל כלא אפשר צדדין דינו כלאחריו:

פרי מגדים
עט א אפילו בלי"ה. עיין ט"ז. אפילו ספק צואה דינה כוודאי
 במקום שראוי לספק, ולפניו כמלא עיניו, וראויה להקדים
 בכאן הקדמה אחת ויש בה צורך לסימנים האלו עד סימן פ"ז. דע
 דהדין צואה נחלק לעשרה דינים, א', צואה לאחרי (ומצדדיו), ב',
 לפניו, ג', במקום גבוה יו"ד או נמוך יו"ד, ד', צואה בחדר אחר
 "ופתוח" הפתח, ה', צואה בעששית, ו', צואה במים, ז', ריח רע
 שיש לו עיקר ושאיין לו עיקר, ח', צואה עוברת, ט', אכלל ג"כ דין
 מי רגלים ועביט וגרף של רע. יו"ד, אשפה וצואת בהמה וחיה.

אשל אברהם

שמע שומעין, אפשר דלא ימתיך כשיעור שיערך לחזור לראש, ולפי מה
 שכתב המ"א בסימן קפ"ג אות י"א י"ל דזוקא קריאת שמע ותפלה, לא
 נרכות, ועיין סימן ס"ה [סעיף א]: אל על צערה אמת א; ממשנו זה אמת א
 וא"י"ה יוצא עוד *:
עט א אפילו. עיין מ"א. פירשמו ב"ט [אות א] (בדין ג'), להמחזר
 ההפך צין צואה לערוה דנצואה לפניו מלא עיניו בכלל חתייה הוא,
 והפרישה [אות ט] ולבוש [סעיף א] ונמלט לצי [ס"ק א] הוסיפו דכסות צענין
 העלמת עין דהוא הכסוי. ולומר דכתיב [דברים כג, טו] "מחניך", אלמא

כתב רמ"א כו'. העליונים יהיו נקיים. וע"י זה יהיו המי רגלים מכוסים,
 וכמו שכתוב פה בשו"ע: ועיין בסימן פ'. ר"ל, דשם כתוב מי שברך לו
 שיעטרך להפיח תוך קריאת שמע ותפלה מוטב שיעבור זמן קריאת שמע
 ותפלה ויתפלל מנחה שתיים. והוא הדין הבא כיון שידע שיעטרך לטפס
 תוך התפלה הוה ליה לאוסרו שלא יחזיל. לזה כתב רמ"א שם דהא גם
 בסימן פ' לא כתב דאסור להתפלל, אלא כתב לשון מוטב שיעבור כו',
 והיינו דוקא בסימן פ' דאיח ליה תקנתא להשלים במנחה, מה שאין כן
 הכא דאין לו תקנה דלעולם לא יוכל להתפלל, לכך לא חיישינן להאי מוטב
 כו': ועיין מה שכתבתי סימן ע"ו סעיף ה' ס"ק ו' בשם הרא"ש, כצ"ל:
עט (ס"ק א) אפילו כו'. עיין סוף סימן ע"ה. ר"ל, דבערוה כהאי גוונא הוא
 מחלוקת הרב כ"י [שם ד"ה וכתב הרמב"ם] עם הב"ח [שם ד"ה ושע"ן].
 דלחרב ב"י שרי. אבל בצואה גם הרב כ"י מודה: (ס"ק ב) מצדיו כו'. גבי
 צו"ב עטום. לקמן סוף סימן תרמ"ה [סעיף ה] דעקום לפניו פסול ולאחריו

סימן כז

בענין עמוד דמי רגלים ובחולצה שהמ"ד יוצאים דרך קנה של ראבער

ד' שבט תשי"ח.

מע"כ ידידי הרב מוהר"ר אריה ליב הימאן שליט"א.

76

בדבר קושינו על הרשב"א ברכות דף כ"ב שכתב דמי רגלים אינו אסור מדאורייתא אלא כנגד עמוד ומדכתיב ולא יראה בך ערות דבר. הא קרא זה קאי על ערוה ואין שייך זה למי רגלים. הנכון לע"ד הדקשה לרשב"א אם איסור התורה נגד העמוד הוא משום דעמוד דמי רגלים מאוס כצואה ומדין צואה הוא איזה טעם יש להתיר כשנפול לארעא בלא כסוי. דאף אם נימא דעל הקרקע אולי כיון שעומדין ליבלע נחשבו כבלועין או שנבטלו להקרקע אבל הא גם כשהם בכלי שאין עומדין ליבלע ואין שייך שיבטלו נמי אינו אסור מדאורייתא באם לא נאסר הכלי מדין עביט, ולכן פי' שמה שאסור כנגד העמוד הוא מצד שנחשב העמוד כהערוה מצד התכור להערוה.

והוצרך הרשב"א לטעם זה למה שהוכיח כאן שאינו צריך להרחיק בעומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו הדי אמות. שתניא בצואה לעיל מזה ואם היה איסור כנגד העמוד מדין צואה אך שלא נחשבו מדאורייתא כצואה כשנפלו לארעא היה לן להצריכו להרחיק ד' אמות גם מצד האיסור דרבנן שיש אף בנפלו לארעא, דכיון שעיקרו דמי רגלים מדין צואה הוא דאורייתא כשאסרו מדרבנן גם בנפול לארעא כעין דאורייתא תקון, ויש להרחיק כמו מצואה דאורייתא. ולכן כתב שאיסור כנגד העמוד דאורייתא אינו מדין צואה שמי רגלים לא החשיבה תורה כצואה כלל אלא שהוא מדין ערוה שאין שייך זה בנפול לארעא והוי מה שאסרו מדרבנן מדין צואה איסור דרבנן שאין עיקרו מדאורייתא לכן אין זה כעין דאורייתא והקלו בעומד בתפלה.

וזה נראה בטעם מחלקותם באם צריך להרחיק שהגמ"י פ"ד מתפלה הי"ג סובר שכשחזור להתפלל צריך להרחיק, וכן מביא הב"י סוף סי' צ' מרוקה שרש"י יצא מביה"כ באמצע תפלתו כשהשתין תינוק שם זהם סברי דכנגד העמוד שאסור מדאורייתא הוא מדין צואה. והוי אף האיסור דרבנן בנפול לארעא חמיר שיש להצריך להרחיק כעין דאורייתא. והרשב"א

סובר שא"צ להרחיק הוא מטעם דסובר דבמ"ר ליכא מדאורייתא איסור צואה כלל אלא מדין ערוה. ולכן אף שרבנן אסרו מדין צואה אין זה כעין דאורייתא ולכן הקלו בעומד בתפלה.

ולפ"ז איכא חומרא להרשב"א ברואה דרך זכוכית של החלונת העמוד של מי רגלים דיהיה אסור כמו ערוה בעששית וחמור לענין זה מצואה שמותר, ולרש"י והגמ"י יהיה מותר דהוא כצואה שמותר בעששית.

ולהרשב"א צריך לפרש הא דמים שותתין על ברכיו דהוא באופן שנראה העמוד ואף שנראה רק להלכות המים מהעמוד דהוא ג"כ כהעמוד דמחובר לו אבל כשמכוסה העמוד והלחותיות בהבגדים לא יצטרך לפסוק. ואולי מדוייק לפ"ז מה שנקט על ברכיו ולא סתם מים שותתין שהוא לכל מקום שהוא. משום דעל ברכיו הוא מקום הנראה שהרבה בזמנם לא היו מכסים ברכיהם. ולרש"י והגמ"י צריך לומר דהוא לאו דוקא דאף בלא נראה אסור.

והנה הב"י בס"י ע"ח הביא דברי הרשב"א והשמיט הא דכתב ומדכתיב ולא יראה בך ערות דבר, ומסיק שנקטינן להלכה כהרשב"א. אם כן סובר דהוא מדין צואה ומ"מ מאחר שהוא רק מדרבנן הקלו שלא להרחיק כשעומד בתפלה. ולטעמו ניהא מה שתירץ הלבוש שהביא בדברי חמודות פ"ג אות ע"ד סתירת הב"י ממה שפסק בס"ס צ' כהרוקח בשם רש"י שיצא כשהשתין תינוק, דבשותתין על ברכיו ובגדיו לא תועיל הרחקתו משא"כ כשהתינוק השתין עי"ש. שלכא"ו הרי יכול לפשוט בגדיו וללבוש נקיים ולקנח הגיצוצות שעל ברכיו, וצריך לומר כהפמ"ג באשל אברהם סי' ע"ח סק"א שלהפסק גדול ומלאכה חששו והתירו לו לגמור תפלתו כיון שהוא רק מדרבנן, ובהליכה דאינו הפסק כ"כ לא התירו אף שהוא רק מדרבנן. והטעם משום דבעצם אף שהוא רק איסור מדרבנן, נמי כיון שיש גם מדאורייתא ענין זה הרי הוא דבר איסור ואין שייך לומר שלא תקנו לאסור בכה"ג, אלא דכיון דלהפסיק באמצע התפלה נמי הוא דבר איסור רואין איזה איסור חמור שידחה השני, והכריעו שהפסק גדול הוא איסור יותר חמור מלהתפלל בד' אמות דמי רגלים והפסק קטן דהליכה הוא איסור קיל מאיסור תפלה בד' אמות דמ"ר. אבל אם נימא כדבארתי להרשב"א שמה שהקלו הוא משום דמ"ר אין שייכים כלל מדאורייתא לצואה, והוא ענין חדש מדרבנן להחשיב מי רגלים לצואה שייך לומר שלא אסרו בכה"ג שהוא להפסיק בתפלה ואינו ענין הכרעת שיקול האיסורים.

דראוי לאגשי מעשה. נ"ח לא יותר מבנות אף כשידוע שעדיין נ"י שיש להקל מ"מ ש בשנים אלו עתה לא צורך אין להתיר קודש יאמר לו.

כ"ו דאיתא הילדים טומאה, נראה פשוט ש שיהיהו מדברים שיהיו אסורין אף השם הא איירי רק קא בנשותיהן עמה, ויתן עמהן אין לחוש ו אף בנכנסין לישן ה לא נאמר שילדים הרהור, דא"כ היה פילין וזה לא מצינו בש"ע נאמר ברמ"א מוטב שלא להניחם, מקשן אסור בנכנס וזם שמא יראו קרי וזא דבשביל הרהור דהמקשן היה סבור ש הוא איסור רק ילדיו יותר בתשמיש יהיה לפ"ז לר' יוסי אלא כשעדיין לא ה המג"א דלהתירן ושותיהן עמהן מצד בהאפלת טלית הרי להרגל דבר בלא ל ידי הרהור אף מחצית השקל לא ש אלא איירי שם ד"ע בכונתו, ופי' בעצם לא קשה כ"כ להרגל דבר משום להאפיל אין לחוש

משה פיינשטיין

אורח חיים הלך א

ולכן אין לחלק בין הליכה להפסק גדול ואין להפסיק אף להליכה כדסובר הרשב"א. והוא להרשב"א ממש כהטעם בעומד בתפלה ונוכח שהוא בעל קרי שלא יפסיק שהוא מטעם שלא גורו לאסור להפסיק התפלה כיון שהוא איסור שאין דוגמתו באורייתא.

ובתולה שנתנו הרופאים קנה חלול דרך האמה והשתן יוצא דרך הקנה לכלי זכוכית ודאי ליכא דין נגד העמוד אף להסוברין דהוא מדין צואה. דהיה מקום לאסור כצואה שעל בשרו להאוסרין בסי' ע"ז סעי' ד' שפוסקין כר' חסדא בדף כ"ה. וגם במקומה הא אסור לכו"ע כדאיתא ביומא דף ל' ואיפסק שם בסעי' ה', אבל הא לא נגע כלל בגופו בתוך והמים והצואה שבתוך הגוף ודאי אינו כלום שכל אדם הוא כן עיין בתוספתא סוף ידים לבאור הגר"א. וא"כ אין לאסור מצד קלוח העמוד, וכ"ש שאין לאסור להרשב"א שהוא מדין ערוה שהרי הוא מכוסה בהקנה. ונשאר רק מצד המ"ר שהם כבר בהכלי שכיון שהוא סתום ליכא איסור לרוב הפוסקים בזכוכית ורק להט"ו סי' פ"ז שסובר שיש לחוש להסוברים דכלי זכוכית הרי הוא כחרס ולהאוסרים בכ"ז אף בכפאו על פיו יש לחוש לכתחלה אם אפשר לכסות הכלי. והקנה שהוא מראבער אפשר שהוא ככלי עץ שלהאוסרים אף בכפאו על פיו שהלכה כמותם כדפסק המחבר בסעי' ז' צריך לכסות מדינא. ונמצא שלכתחלה צריך לכסות גם הכלי ואם א"א לכסות הכלי יכול להתפלל אף כשאינו מכוסה אבל הקנה של ראבער מוכרחין לכסות. ואם הקנה הוא מפלאסטיק אפשר עדיף מראבער ומ"מ טוב לכסותו.

הגנה בהכניסו קנה קטנה ויוצא הקלוח לחוץ שהוא מגולה נגד העמוד, אפשר אסור גם מדאורייתא. ול"ד לרואה דם בשפופרת שטוהר משום דחוצץ מכותלי בית החרם כדאיתא ברש"י גדה דף כ"א. דהכא לא שייך זה דאם הוא מדין צואה אין מקום לחלק בין יצא דרך האמה או דרך הקנה דעכ"פ הרי הוא כצואה. אבל למה שבארתי להרשב"א שהוא מדין ערוה מסתבר שכיון שבא דרך הקנה אף שהקנה הוא דרך האמה אין להחשיבו לקלוח כערוה ואין לאסור אף בלא כסוי. אבל למעשה יש לאסור כשאינו מכוסה גם מדאורייתא כרוב הראשונים שהוא מדין צואה. ובמכוסה ברור שמתיר כדלעיל.

ידידו,

משה פיינשטיין

סימן כ"ח

בענין אם סגי ברובן שלא התפללו להחשב במעלת תפלה בצבור בצרות אלו שכבר התפללו

כ"ח אלול תשי"ב.

מע"כ ידידי הרב המופלג מהר"ר מרדכי שפיעלמאן שליט"א.

הגנה בדבר מעלת תפלה בצבור ששמע שאמרתי שהוא דוקא כשכל העשרה מתפללין ולא סגי ברוב המנין הוא האמת וכן מפורש גם בה"א כלל י"ט שכתב ועיקר התפלה בצבור הוא תפלת י"ח. דהיינו שיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד עיי"ש. והביאו במ"ב סי' צ' ס"ק כ"ח. ומה שהוזכר שסגי ברוב מנין הוא רק לענין לומר דבר שבקדושה. והטעם פשוט דלא שייך ענין רובו ככולו על שעורים דבכל שעורים אף משהו מעכב. ולכן גם בשעור דמספר אין שייך רובו ככולו וכדחזינן גם בכאן גופיה בחשיבות צבור דבעינן עשרה מקרא דתוך תוך ועדה עדה במגילה דף כ"ג אף לענין אמירת דבר שבקדושה בעינן כל העשרה ולא סגי ברובא משום דהוא ככל השעורים דמצינו במדות וכן הוא בשעורי מספרים ומשקלות שאין לפחות אף משהו ממה שנאמר. ורק כשיש עשרה שהוא כל הסך שצריך לחשיבות צבור והגידון הוא רק כמה צריכין להיות מחוייבין באמירת הדבר שבקדושה כדי שיוכלו לומר דאם כבר נפטרו אין יכולים אף שיש כאן צבור, בזה שייך דין רובו ככולו שכיון שהרוב מחוייבין נידון כמו שכולן חייבין ויכולין לומר.

וכדשמע זה בלשון הרמב"ן שהביא הר"ן במגילה דף ה' שכתב דכל אותם דקא חשיב התם במתני' דאין פורסין בדף כ"ג חובת צבור הם ואין עושין אותם אא"כ בעשרה או רובם מחוייבין בדבר כגון שלא שמעו קדיש וברכו עיי"ש. משמע דאין יכולין לומר אלא כששייך חיוב על הצבור וחשיבות חיוב שייך על הצבור אף רק בחיוב רובו, ואף שאין לומר שאף שאלו שכבר יצאו מתחייבים ממש בשביל היותם לרגע יחד עם החייבים מ"מ שייך שם חשיבות חיוב עליהם להתירם לומר שזה סגי מצד אסמכתא דהקרא דפרוע פרעות במס' סופרים שהביאו התוס' בדף כ"ג שם. וגם אפשר שבעת שהם יחד מתחייבין ממש כדין הרוב שביניהם ורק כשיפרשו משם יסתלק החיוב מהם כיון שלא נתחייבו אלא מצד החייבים

שהיו ביניהן זעתי הא אינם עמהם וחזו שמתחלה שהיו פטורין.

ויש חלוק לדינא בין הטעמים דאם לא ממש רק שסגי בחשיבות שם חיוב להר"ר דבר שבקדושה מצד הקרא. אף כשהיו יותר מעשרה ורק ששה חייבין שהם המעוט שם נמי יכולין לומר. אבל לטעם ב' שהמתחייבים ממש המעוט כהרוב בעת הזו שם הרבה שהששה הם מעוט אין שייך הרוב. בשביל המעוט ולא יוכלו לומר אא"כ ארבעה מהפטורים להתחבר להששה להי' העשרה ולהפריד משאר בני"א הנמצאים למעשה אינו נוגע זה לענין פריסת שמע כתלמידי רש"י בשמו דאפילו בשביל א שמע יכולים לפרוס על שמע משום דא"צ כי חיוב הצבור לומר קדיש וברכו דרשאי אף ז' דבר שבקדושה אם אך יש שם עשרה הרא"ש במגילה שם. וסברא גדולה היא. יצטרפו תשעה ששמעו עם היחיד שלא שמ הוא דבר שבקדושה הרי הוא מקדש השב עיי"ש. ואיפסק כן בס"ט ס"ט. אבל נוגע קריאת התורה דבזה לכו"ע הוא חובת הצבור לומר דיצטרכו שכל העשרה יהיו ז' מ"מ סגי ברובן חייבין מטעם הר"ן שם שנקט זה גם על קה"ת שכתב זה על דקא חשיב התם חובת צבור הם ואין עזי אא"כ. בעשרה או רובם מחוייבים בדבר. נקמא שבקמ"ח כו"ע מודו לרמב"ן שסגי ברו יהיה זה מטעם הרמב"ן ויהיה ספק ב' שכתבתי ויהיה נכון להחמיר כשיש רבינו יותר מהששה והשבעה החייבין שיפרישו שלשה וארבעה להתחבר להם בשביל טעם

אבל בעצם יש להסתפק טובא למה כתלמידי רש"י בשמו שלפרוס על שמע י בשביל אחד א"כ אפשר לא סבירא לן כי הר"ן בשם הרמב"ן דהיכא שהוא חובת צ' לשרק רובן חייבין מאחר דלא מצינו זו סופרים שמשם הוא מקור דין זה אפשר לדידהו הא דרבותינו שבמערב אומרים בש' בששה רק על פריסת שמע כהא דמה שז' א"ז? ובמקום שיש ט' או י' ששמעו ע' ויאמר ברכו או קדיש שהוא המ"ד שסובר רש"י בשמו שפליג על רבותינו שבמעור כדאיתא ברא"ש ועיין בב"י ובכ"ח שודאי על פריסת שמע. א"כ גם הא דרבותינו שבמעור הוא רק על פריסת שמע ויהיה מחלקותם

ספר

ארחות רבנו

ה"קהלות יעקב"

כולל ארחות ממרן
החזון איש

חלק ראשון

אורח חיים א

נכתבו ע"י תלמידו המובהק
אאמו"ר הגר"א הלוי הורביץ שליט"א

יו"ל בעזה"י ע"י

ישעי' בן לאאמו"ר הגר"א הלוי שליט"א הורביץ

שנת: עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאושר (תש"ן לפ"ק)

מהדורה חדשה

סודר מחדש כל דבר במקומו (ע"פ סדר המ"ב והשו"ע)

עם הוספות חדשות מכת"י אאמו"ר זצ"ל כמפורט ב"דברים אחדים"

שנת: אודך בקהל רב בעם עצום אהללך (תשע"ד לפ"ק)

פה בני ברק ת"ז

זצוק"ל לא החמיר ביחוד עם בתו ועם נכדתו אבל לענין נגיעה החמיר. (עי' ארחות רבנו ח"ה בענין זריקה ובדיקת דם ע"י אשה הוראות מרן החזו"א ומו"ר זצוק"ל).

חולה עם קטיטור אם מותר להתפלל

7 כז. לענין קטיטור אצל חולה שבקשוני לשאול אמר מו"ר (שליט"א) זצוק"ל שמסתבר שיש להקל לו להתפלל ולקרא ק"ש וכן לומר דבר שבקדושה, וסברתו דכל הנידון רק בדרבנן משום דכנגד העמוד דהוי מהתורה זה רק בקלוח ולא בטפטוף (א"ה, עי' מ"ב סי' ע"ו כ"ז) ועוד (ועיקר) דרק רואה הקלות הוי מהתורה וראי' דגם לאחר אסור בכה"ג מהתורה לפי"ז אם מכוסה, איסורו רק מדרבנן, וכאן הוי ספק משום דלא תמיד נוזל ועוד רוב הזמן אינו מטפטף ואוליגן בתר רוב זמן ומותר להתפלל וכו' אמנם צריך לכסות את השקית (שלתוכו מטפטף) מבחוץ, משום דהיא דינה כגרף של מי רגלים, ובתוך הדברים אמר מו"ר דלהסתכל בספר הרבה יותר קל וודאי דמותר (משום דאינו קורא בפה) עכ"פ אמר מו"ר דאפשר להקל שגם יתפלל ויאמר דברי קדושה, ותפילין ודאי דמותר להניח (דהא מותר גם להטיל בהם מ"ר בביה"כ עראי) והוסיף מו"ר מש"כ בתשובת הרמ"א סי' צ"ח הובאה במ"ב סוף סי' פ' זהו רק מדרבנן שהחמירו בשעת טפטוף (מכוסה) משום דגנאי להתפלל אז. ואמרתי למו"ר בשם גאון אחד שהסתובב עם קטיטור כשנה וחצי ובירר להלכה שמוותר לו להתפלל וללמוד ככ"א וכן עשה, וסברתו דהמ"ר נעקרים בתוך הגוף בשלפוחית ושם נכנסים מיד לצנור דהוי כלי, ולא מקרי שמטפטפים דרך יציאתם וכה"ג לא גאסר הטפטוף (עיין שו"ת רמ"א הנ"ל) והשאלה רק משום מ"ר שבכלי ועביט וזה סגי בכסוי, ואמר לי מו"ר שצריך ראי' לדבר. עכ"פ אמר לי שאגיד לחולה שהאחרונים מתירים גם בעת שמטפטף, החלקת יעקב ח"א סי' קס"ח ואף שמדבר שם שהכניסו צנור דרך הבטן, ואמר מו"ר דדינו כמו קטיטור, עוד אמר מו"ר, דלא מסתבר שנוזל רוב הזמן רק לחלוחית יש אבל רוב הזמן מסתמא לא נוזל, (עי' סי' ע"ו ס"ז ובמ"ב).

מחיצה תלוי' כנגד דלת השירותים

כה. בבית מו"ר זצוק"ל ברשב"ם 10 החדר הקטן הי' לו קיר משותף עם בית הכסא ומו"ר למד בו ואמר בו דברים שבקדושה כבחדר רגיל אמנם דלת של בית הכסא עשו מחיצה ותלו מולו וילון עד למטה וזכורני שגם בדירתו של מו"ר בישיבת ב"י הדלת של ביה"כ פנתה לפרוודור והי' תלוי וילון מול הדלת וכן בדירתי במב"מ הדלת של ביה"כ נראתה בהול ששם אכלו ולמדו ואמר לי מו"ר לתלות וילון מול הדלת משום שאומרים דברי קדושה כנגדה, וכל הוילונות הנ"ל היו מחוברים רק

פסק השני, וזי' וטהורה ומי יאמר

אף שלא יות.

היו שמו"ר ולא שמע) היא שרה. יר אם זה קרא ק"ש זמר של לכל דיני ס"ק י"ד שהחמיר עם נגיעה ל לשמוע חוד עמה

וחות עם וספר לי עת בתו). הגדולה בקדושין אף דמו"ר

ספר

נקיות וכבוד בתפלה

אוצר דינים

בעניני נקיות בשעת אמירת דברים שבקדושה
ודינים בכבוד התפלה
מלוקט מגדולי הפוסקים עם הכרעות גאוני זמנינו

וגלוה אליו פרק

בדיני כבוד הספרים

ובסופו תשובות מגדולי הפוסקים
ותשובות רבות ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

מאת

יאיר יששכר בלאמו"ר הרב יהודה אריה ינאי

בני ברק תש"ם

לז. ש"ץ שאוחז באמצע ק"ש וברכותיה ונמצאה צואה בביהכ"ס אך היא קרובה רק לציבור צ"ע האם צריך להפסיק, (ולענין מי רגלים עיין סעי' ל"ד).⁴⁶

לז. היה קורא ק"ש, מתפלל או לומד, ומטפטים לו מי רגלים צריך להפסיק עד שיגמר הטפטוף, (ואם שהה זמן שאפשר לגמור את כל השמו"ע יחזור לראש), ואחר כך יכול להמשיך בתנאי שבגדו העליון לא התלכלך, אך אם גם בגדו העליון התלכלך צריך להסיר את בגדו או לכסותו, אמנם בשמו"ע שאסור להפסיק ימשיך להתפלל.⁴⁷

לח. אם המי רגלים נשפכו על הרצפה, ירחיק מהם אפי" באמצע שמו"ע או שימתין עד שינקו את המקום. ואם שהה זמן שאפשר לגמור את כולה, בק"ש יחזור לראש, ובשמו"ע יחזור למקום שפסק. ולדעת המחבר גם בק"ש יחזור למקום שפסק.⁴⁸ ואם אוחז בברכות ק"ש עדיף שירחיק מהמי רגלים ולא ימתין, ואם המתין ושהה זמן שאפשר לגמור את כל הברכות אין צריך לחזור לראש אלא למקום שפסק.⁴⁹

לח. מי שיש לו חולי שמטפטף לו תמיד מי רגלים ילבש בגד סמוך לבשרו ועל ידי כך בגדיו העליונים יהיו תמיד נקיים, ובאופן זה רשאי

46. בה"ל סי' ע"ט ד"ה עד וכו'. והספק הוא כיון שבזמנינו הש"ץ אינו מוציא יד"ח את הציבור ואף שמשום כך אינם יכולים לענות אמן אחר ברכתיו אין זה סיבה שיפסיק כיון שאומר את הברכות לעצמו ואין זה דומה לחזרת הש"ץ שעיקרה נתקנה בשביל הציבור.

47. שו"ע סי' ע"ח ומ"ב שם ס"ק א' ב' ג'.

48. שו"ע שם ומ"ב שם ס"ק ד' ה' ז' ועיין בבה"ל שם ד"ה מרחיק וכו' שהב"י כתב כדעת הרשב"א שאם עומד כבר בתפלה א"צ להרחיק כלל מהמ"ר וכתב שנכון להחמיר ולהתרחק ע"ש.

49. מ"ב שם ס"ק ה'.

להתפלל.⁵⁰
מ. חולה ע
עד כיס
שמותר לו י
מא. יש שה
לכסות
נשפכים המ'
חולים) אין
מב. צואה ע
מה מצו
צואת אדם,
מג. מי רגל
לחשוש

50. מ"ב סי'
ולברך בו
51. אגר"מ ח
באורחות
כיון שהו
שבקטטר
ואזלינן נ
52. אגר"מ ע
53. כך הורה
שכלי הע
ט"ו כתב
שם כתב
54. מ"ב סי'
55. שו"ע סי'

להתפלל.⁵⁰

מ. חולה שיש לו קטטר (פירושו קנה שמחובר לגופו וצינור דק חודר עד כיס השתן והמ"ר עוברים בצינור ונשפכים לתוך כלי) יש שהורו שמותר לו לומר דברים שבקדושה אף בשעה שהמי רגלים שותתין.⁵¹

מא. יש שהורו שאם המי רגלים מהקטטר נשפכים לכלי מזכוכית צריך לכסות את הכלי לפני אמירת דברים שבקדושה,⁵² ויש שהורו שאם נשפכים המ"ר לכלי העשוי לשמוש חד פעמי (כגון שקיות שמצויות בבתי חולים) אין צריך לכסותו.⁵³

מב. צואה שמסתפק האם היא צואת אדם או צואת בהמה (מותרת) תלוי מה מצוי שם יותר, אם מצויים תינוקות יותר מבהמות חוששים שזה צואת אדם, ואם מצויים יותר בהמות אין צריך להרחיק מהצואה.⁵⁴

מג. מי רגלים שמסתפק אם הם מ"ר של אדם או של בהמה אין צריך לחשוש שמא הם מ"ר של אדם.⁵⁵ כמו כן כשיש מים על הרצפה

50. מ"ב סי' פ' ס"ק ד'. והגר"ח קניבסקי כתב לי שבאופן זה מותר לו גם ללמוד ולברך ברכות.

51. אגר"מ ח"א סי' כ"ז, ועיין בצי"א ח"ח סי' א' מה שכתב בזה. ועיין עוד באורחות רבינו ח"א סי' קע"ז שג"כ התיר מטעם שכל הנידון הוא מדרבנן כיון שהתורה אסרה רק כנגד העמוד וטפטוף לא מיקרי כנגד העמוד, ועוד שבקטטר יש ספק שהרי לא תמיד נוזל וביותר שרוב הזמן אינו מטפטף ואולינן בחר רוב הזמן.

52. אגר"מ שם.

53. כך הורה הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם ח"א סי' ע"ו ס"ק ט') וטעמו כיון שכלי העשוי לשמוש חד פעמי אין לו דין עביט. ובאורל"צ ח"ב פ"ו סעי' ט"ו כתב שא"צ לכסות גם באופן שנשפכים המ"ר לכלי, ובאורחות רבינו שם כתב שצריך לכסות את השקית שנשפך לתוכה המ"ר.

54. מ"ב סי' ע"ו ס"ק כ"ב.

55. שו"ע סי' ע"ו סעי' ד' כיון שמ"ר שנשפכו לארץ האיסור מדרבנן ולא גזרו

סימן ע"ח

מי שנצרך להטיל מים בשעת קריאה

70 א) כיצד ינהוג המשתין באמצע ק"ש, תפלה, לימוד, מי שיצא ממנו מ"ר באמצע ק"ש, יאו באמצע הלימוד ותפלה, בשעה שהמים שותתין צריך להפסיק מלקרות ולהתפלל, וימתין עד שיכלו המים לשתות, יואף אם ע"י שימתין יצטרך לשהות עד כדי לגמור את כולה ויצטרך לחזור לראש, אפ"ה ימתין מלקרות.

ב) חליפות בגדים, יאחר שפסק המים לשתות ממנו, אם לא נרטבו רק בגדיו הפנימים, יכול להמשיך לקרות ולהתפלל, אף שהם לחים כ"כ יעד שהוא מופח ע"מ להטפיה, אין בכך כלום כיון דמכוסים בבגד עליון היבש, יאכל אם נרטב גם בגד העליון, בק"ש ושאר דברים שבקדושה ילך ויחלוף בגדיו, או יכסם בבגד אחר, אבל בתפלת שמו"ע לא יפסיק בשביל זה כיון דאיסור מ"ר אינו אלא מדרבנן, יואפי' אם יש לו שם בגדים אחרים לא יפסיק להחליפם אלא יגמור התפלה תחלה.

ג) הרחקת מקום, אם נפלו מ"ר על הארץ צריך להרחיק מהם ד' אמות, ואח"כ ימשיך לקרות ולהתפלל, או ימתין עד שיכלעו בקרקע, יאף אם יצטרך להמתין בשביל זה כדי לגמור את כולה, ואם המתין כדי לגמור את כולה בק"ש

פתח האוצר

- סימן ע"ח
- א. שו"ע (ס).
  - ב. מ"ב (סק"ב) בשם החיי אדם (כלל כ"ה ס"ה).
  - ג. מ"ב (ס) בשם הפרי מגדים (א"ב סק"ב).
  - ד. כמ"ש המחבר (פ"י א), ועי' בכף החיים (סק"ז) דלא התירו לו לסיים הקריאה אלא בכה"ג שכבר התחיל בהיתר, אבל לכתחלה אסור להתחיל לקרות או בשאר דברים שבקדושה אם בגדיו הפנימים מרטבים אף שהם מכוסים בבגד עליון.
  - ה. שיעור טופח ע"מ להטפיה היינו שאם מניח ידו עליהם מעלה לחות בה שאם יניחנה על ד"א מקבל ממנו לחות, כ"כ הטור (פ"ט ט"ז (ס סק"ב) מ"א
  - ז. שו"ע הרב (ס).
  - ח. שו"ע (פ"י א), ומ"ש להרחיק מהם ד' אמות, היינו דוקא מלאחוריו אבל מלפניו צריך להרחיק כמלא עיניו, ומצדדיו אם הם מלפניו דינו כלפניו, וצדדיו שלאחוריו דינו כמלאחוריו כמו בצואה לקמן בס"י ע"ט, כ"כ הפרי מגדים (פ"ט ע"ו) הובא בכף החיים (סק"ה), וכ"כ לעיל (י"ט ס"י ע"ו).
  - ט. עי' מ"א (סק"ט).
- ז. שו"ע (ס) (ס ס"ב) מ"ב (ס סק"ג) וכף החיים (פ"י זה סק"ט).
1. מ"א (סק"ב), אליה רבה (סק"ב), גר"א, שו"ע הרב (פ"ט), חיי אדם הר"ד במ"ב (סק"ג).

לם, ומותה
א אם אין
עד שיבטל
ובין שהיא
ע"ג מ"ה
של, ומותה
ינו מים.
אם השתין
הני לבטלם
יעית מים,
בטל ע"י
המים על
המקומות
ימקצת הם
קום בפ"ע,
ית לכל פעם
ברביעית אחד,
השתין ובטלו
רביעית אחרת
זיירי שהשתין
לם אחר פעם
סגי ברביעית
ד' אם הטילו
תינוק והשתין
יעית, וכן הוא
ים (סק"ו).
סק"ה) ובה"ל

ספר אוצרו הלכות חלק א
(מבצורה ודפוס)
הרב"ר ר' אהרונת צ"ב בני צפת א"י

יחזור לראש ק"ש, ובברכות ק"ש לא יחזור לראש אלא למקום שפסק שם, י"א
 נפלו מ"ר על הארץ באמצע שמו"ע, ירחיק מהם ד' אמות, או יצא לחוץ ולפתח הפתח
 לא ימתין עד כדי לגמור את כולה, יבדיעבד אם המתין כדי לגמור את כולה
 א"צ לחזור לראש התפלה אלא יתחיל ממקום שפסק.

ה) שיעור הפסק כדי לגמור את כולה, ישיעור כדי לגמור את כולה
 א"כ שהיה בק"ש הוא כדי לגמור כל ג' פרשיות של ק"ש, ובברכת ק"ש הוא
 כדי לגמור מברכת יוצר עד גאל ישראל, ומשערין שיעור כדי לגמור כולה לפני
 הקורא, ולא לפי קריאת רוב בנ"א, ואפי' עומד בסוף הברכה משערין השיעור כדי
 לגמור כל הברכה מראשה לסופה.

תינוק שהשתין או טינוף צואה בביהכ"נ באמצע התפלה, עי' מ"ש
 לקמן (סי' ע"ט אות ד', וס"ט צ').

סימן ע"ט

מי שנזדמן לו צואה בשעת קריאה

א) שיעור הרחקה מצואה, כשקורא ק"ש או לומד דברי תורה, צריך
 להרחיק מצואה, יומי רגלים, יומים סרוחים, דואשפה וכיו"ב עי' לקמן (סי' פ"ה)
 והם הם מלפניו צריך להרחיק כמלא עיניו, דהיינו עד מקום שלא יוכל לראותה.

פתח האוצר

י. מ"ב (פק"ה) ועיי"ש שכתב דיותר טוב אם אירע
 כן בברכת ק"ש שיצא לחוץ, או ירחיק ד"א ולא
 ימתין עד שיבלעו בארץ.
 יא. שו"ע הרב (ס"ט).
 יב. מ"ב (פק"ה), וטעם הדבר עיי"ש דבדיעבד יש
 לסמוך על דעת הרשב"א והתוספות (נכנס כ"ז ע"ג
 ד"ה מנמין) דס"ל דא"צ להרחיק כלל כיון שכבר הוא
 עומד בתפלה, וא"כ לא היה או אנוס, אם לא
 שבפסיקה עד שיכלו המים לכד היה השיעור כדי
 לגמור כולה.
 יג. עי' מ"ש לעיל (סי' ק"ה אות ד' ה').

סימן ע"י

א. עי' במ"ב (פק"ג) דההורד ד"ת תלוי במחלוקת
 הרשב"א ורא"ש הובא בשו"ע (סעי' ז'), וכיון שהוא

ואם הם מאחוריו, יר
 אמות ממקום שכלה
 ריגו כלפניו וצריך לה
 יוש דיעות אם נידון
 מאחוריו, ואם אי אפ
 אמות כמו מאחוריו.
 ב) צואה לפניו
 עיניו, או שמחזיר פו
 ואינו יכול לראות, א
 אחד ישער לפי ראייו
 צריך להרחיק יותר
 עה מקום שאר ב
 בינוני.

ג) חולה שאינ
 מצואה או אשפה וכ
 בני אדם, וימי שיש
 ד' אמות ממקום שנ
 ד) צואה בחד
 צואה וכיוצ"ב, אם

שכלה הריח כדין צואה כ
 לסמוך להקל ולהרחיק מה
 וא"צ ד"א משם, עי' בנ
 במחלוקת הרשב"א ורוקח
 לו עיקר, או כריח רע שא
 ומ"ב (פק"ה) בשם החי
 המ"א (פק"ט).
 ו דעת המ"א (סס) דצדדין
 כמ"ב (סס) בשם האליה רב
 וסגי ד' אמות כמ"ש המח
 ח מ"ב (סס), וכ"פ הכף הז
 בקיצור שו"ע (סי' ה' ס"ט),
 כמו שסיים ע"ז המ"ב, וד'
 קדושה במקום שאינו נקי
 הזה תארכו ימים, עכ"ל.